

การศึกษาความเป็นไปได้ของการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาคือเป็นปศุสัตว์อินทรีย์

Feasibility study on mountain native cattle raising to organic livestock

ถนอม ทาทอง^{1*} และ จีรศักดิ์ เพ็ญฉลาด²

Tanom Tathong^{1*} and Chirasak Phoemchalard²

บทคัดย่อ: การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ปัญหาทั่วไป ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้ของการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาคือเป็นปศุสัตว์อินทรีย์ในอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาคือจำนวน 162 ราย ใน 4 ตำบล สรุปผลได้ดังนี้ 1) สภาพทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และภูมิศาสตร์ พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่เฉลี่ย 10.18 ไร่ ใช้เลี้ยงโคพื้นเมืองน้อยกว่า 5 ไร่ รายได้ต่อปีจากการทำนา 5,000-20,000 บาท จากสวนยางพารามากกว่า 60,000 บาท จากการเลี้ยงโค 6,000-19,000 บาท และจากแหล่งอื่นๆ 22,000-30,000 บาท รายจ่ายต่อปีในครัวเรือนเฉลี่ย 4,000-12,000 บาท ใช้เพื่อลงทุนประกอบอาชีพ 8,000-20,000 บาท และมีหนี้สินเฉลี่ย 6,000-10,000 บาท สภาพการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาคือใช้แรงงานเฉลี่ย 1 คน เลี้ยงมาแล้วไม่เกิน 6 ปี มีโคพื้นเมือง 10-17 ตัวต่อครัวเรือน ราคาขายโคมีชีวิต 50 บาท/กิโลกรัม 2) ด้านทัศนคติ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงโคพื้นเมือง 3) ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า นโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนไม่ต่อเนื่อง ไม่มีการอบรมความรู้เพิ่มเติมและการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง และขาดตลาดรองรับโคพื้นเมืองภูเขาคือ 4) ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้ของการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาคือเป็นปศุสัตว์อินทรีย์ พบว่า มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 49 ที่ปฏิบัติตามการจัดทำแผนระบบอินทรีย์ของโคพื้นเมืองตามระบบการผลิตโคอินทรีย์ของกรมปศุสัตว์

คำสำคัญ: โคพื้นเมือง, ปศุสัตว์อินทรีย์

ABSTRACT: The objectives of this research were to study the social, economic and general problems as well as factors associated with the possibility of raising cattle as organic livestock in Nakae district, Nakhon Phanom province. The data were collected from 162 cattle farmers in the 4 sub-districts using a questionnaire. The result were summarized as follows: 1) Social, economic and geographic conditions showed that farmers had an average area of 10.18 rai, and less than 5 rai were used for cattle farming. Annual income from rice, rubber, cattle, and other sources were 5,000-20,000, 60,000, 6,000-19,000, and 20,000-30,000 baht, respectively. While, an annual expenditure, investment, and debt in the household were 4,000-12,000, 8,000-20,000, and 6,000-10,000 baht, respectively. Native cattle farming consumes an average of 1 person and had been raised for no more than 6 years. There were 10-17 cattle per household. The selling price of cattle was 50 baht/kilogram. 2) Regarding the attitude, it was found that most farmers have a good attitude towards native cattle farming. 3) Regarding the problems and obstacles, it was found that the government policies that were not supported continuously, no further knowledge training and information, and lack of supply to support mountain native cattle. 4) Lastly, the factors related to the feasibility of raising cattle as organic cattle showed that 49 percent of farmers had followed the organic system plan of native cattle according to the Department of Livestock Development.

Keywords: native cattle, organic livestock

¹ สาขาวิชาเทคโนโลยีอาหาร คณะเกษตรและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนครพนม นครพนม 48000

Department of Food Technology, Faculty of Agriculture and Technology, Nakhon Phanom University, Nakhon Phanom 48000

² สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ โครงการจัดตั้งวิทยาเขตอำนาจเจริญ มหาวิทยาลัยมหิดล อำนาจเจริญ 37000

Department of Agriculture, Mahidol University Amnat Charoen Campus, Amnat Charoen 37000

* Correspondent author: tanomi@npu.ac.th

บทนำ

การศึกษาการเลี้ยงโคพื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่าส่วนใหญ่ยังเป็นการเลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อย ในลักษณะที่ผสมผสานในระบบไร่นา สภาพพื้นที่เลี้ยงส่วนใหญ่อยู่ในทั้งทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะของหมู่บ้านหรือใกล้กับพื้นที่ที่เป็นป่าเขาที่อยู่ห่างไกลจากชุมชน การเลี้ยงมีลักษณะที่ต้องอาศัยแหล่งอาหารตามธรรมชาติเป็นหลัก และบางส่วนมีการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรกรยังขาดการรวมกลุ่มอย่างเป็นระบบและขาดความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรมเครือข่าย ขาดข้อมูลด้านพื้นที่เลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม ขาดข้อมูลด้านจำนวนประชากรโคพื้นเมืองที่ชัดเจน ขาดแคลนอาหารสัตว์ตามฤดูกาล ขาดเทคนิคการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ ขาดเทคโนโลยีที่เหมาะสมในด้านการจัดการเลี้ยงโคพื้นเมือง ขาดการจัดการด้านการตลาด และขาดการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ การวิจัยในอนาคตจึงควรมีการวิจัยในหลายแนวทางเพื่อการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เหล่านี้ ที่สำคัญที่สุดคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคพื้นเมืองส่วนใหญ่จะขายโคเมื่อพอใจในราคา นับเป็นสินค้าอย่างเดียวกับที่เกษตรกรรายย่อยกำหนดราคาเองได้ (สุทธิพงศ์และคณะ, 2548)

จังหวัดนครพนมเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีเกษตรกรที่เลี้ยงโคพื้นเมืองจำนวนมาก จากสถิติปี พ.ศ. 2558 พบว่า จังหวัดนครพนมมีโคพื้นเมืองทั้งหมด 126,669 ตัว อยู่ในพื้นที่อำเภอนาแก 29,328 ตัว มีโคพื้นเมืองมากเป็นลำดับที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 23.15 ของโคทั้งหมดในจังหวัดนครพนม ซึ่งโคส่วนใหญ่เป็นโคพื้นเมืองและในพื้นที่อำเภอนาแก มีเกษตรกรเลี้ยงโคพื้นเมืองบนภูเขาในช่วงฤดูฝนถึงต้นฤดูหนาว ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่สูงโคพื้นเมืองได้รับอาหารตามธรรมชาติที่ปราศจากการใช้สารเคมีบนพื้นที่สูงเป็นระยะเวลาหลายเดือน ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาการเลี้ยงโคพื้นเมืองเหล่านี้เป็นโคพื้นเมืองอินทรีย์เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในตลาดยุคใหม่ที่มุ่งเน้นแสวงหาอาหารปลอดภัยจึงได้ศึกษาความเป็นไปได้ของการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาในอำเภอนาแกเป็นโคอินทรีย์ พื้นที่เป้าหมายในการศึกษา เป็นพื้นที่ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์

ด้านสภาพภูมิศาสตร์ในที่สูงชุมชนมีสภาพพื้นที่ป่าเขาที่ยังไม่ถูกทำลายมากนัก มีวิธีการทำอาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิมที่มีการเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยเลี้ยงอยู่ตามพื้นที่ป่าเขา ในเขตพื้นที่อำเภอนาแก

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรในพื้นที่อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ที่ทำการปล่อยโคพื้นเมืองเลี้ยงบนเทือกเขาภูพาน จำนวน 4 ตำบล ได้แก่ หนองบ่อ คำพื้ บ้านแก่งและบ้านเหลียง รวม 162 ราย ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง สุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (Yamane, 1973 อ้างใน บุญธรรม, 2531)

2. ระเบียบวิธีวิจัย เป็นการศึกษาเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามในลักษณะการศึกษา ณ จุดเวลา (Cross-Sectional Studies) เก็บรวบรวมความรู้ด้วยการสัมภาษณ์ ตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นทั้งหมด 9 ตอน และประชุมรับฟังความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้อง/ผู้มีส่วนในการส่งเสริมและมีส่วนได้ส่วนเสีย แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติด้วยค่าร้อยละ ความถี่ และใช้สถิติเชิงพรรณนาพร้อมด้วยตามวิธีของสำเร็จ และ สุวรรณ (2537)

ผลการศึกษา

ลักษณะทั่วไปของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเลี้ยงสัตว์ของชุมชน ร้อยละ 51.9 มีพื้นที่ระหว่าง 10.18 ไร่ มากที่สุด ร้อยละ 43.9 และมีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 20 ไร่ พื้นที่ในการเลี้ยงโคพื้นเมืองมีน้อยกว่า 5 ไร่ ร้อยละ 68.4 รายได้หลักของเกษตรกรส่วนใหญ่มาจากการทำนา ร้อยละ 24.7 โดยเกษตรกรมีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ร่วมกัน รายได้รอบปีของเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้จากการปลูกข้าว 5,000-20,000 บาท จากการปลูกยางพารา 60,000 บาท รายได้จากการปลูกพืชไร่ 10,000-29,000 บาท รายได้จากแหล่งอื่นๆ 20,000-30,000 รายได้ในการเลี้ยงสัตว์ต่อปี พบว่า จากการเลี้ยงโค 6,000-19,000 บาท การเลี้ยงกระบือ 10,000-17,000 บาท ส่วนใหญ่มีรายจ่ายในครัวเรือน 4,000-12,000 บาทต่อเดือน

และมีหนี้สินอยู่ระหว่าง 6,000-10,000 บาท สภาพการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาคือเป็นปศุสัตว์อินทรีย์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แรงงาน 1 คน ใช้แหล่งเงินทุนตนเองในการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาคือ ร้อยละ 79.6 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคไม่เกิน 6 ปี จำนวนโคพื้นเมืองภูเขาคือ 10-17 ตัว ตลาดหลักที่จำหน่ายคือ จำหน่ายหน้าคอกขายโดยเฉลี่ย กิโลกรัมละ 50 บาท

การปฏิบัติงานตามระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ พบว่า เกษตรกรไม่ปฏิบัติตามระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ดังนี้คือ ด้านการจัดการทั่วไป ร้อยละ 90 ด้านการทำแผนระบบอินทรีย์ในหัวข้อ แผนระบบอินทรีย์ ร้อยละ 73 โดยเฉพาะก่อนเริ่มผลิตไม่ได้จัดทำแผนระบบอินทรีย์ของโคพื้นเมืองเสนอต่อคณะกรรมการปศุสัตว์อินทรีย์ที่หน่วยงานราชการรับรอง ด้านแผนที่คอกที่ใช้ประกอบในแผนระบบอินทรีย์ ร้อยละ 68.96 ด้านประวัติแปลงพืชอาหารสัตว์ ร้อยละ 70.20 ด้านป้องกันการปนเปื้อนกับสารเคมีหรือสารต้องห้ามอื่นๆ ร้อยละ 68.34 เกษตรกรปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ร้อยละ 58.24 ปฏิบัติมากที่สุดคือ ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์ จุลินทรีย์ปรับปรุงดิน ร้อยละ 78.8 การอนุรักษ์ดินด้านการจัดการเพื่อการอนุรักษ์และบำรุงดินในแปลงผลิตพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคพื้นเมือง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปฏิบัติการเพื่ออนุรักษ์และบำรุงดินในแปลงผลิตพืชอาหารสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 65.26 โดยใช้ มูลสัตว์ ปุ๋ยหมัก เศษพืช หรือน้ำสกัดจากพืช จุลินทรีย์และเอมไซม์แร่ธาตุที่ได้จากหินธรรมชาติ เช่น ปูนขาว หินฝุ่น ร้อยละ 87.8 การอนุรักษ์ดินด้านปุ๋ย ธาตุอาหาร และสิ่งเหลือใช้ที่หามนำมาใช้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคพื้นเมือง พบว่า ภาพรวมเกษตรกรส่วนใหญ่มีการอนุรักษ์ดินโดยไม่นำปุ๋ย ธาตุอาหาร และสิ่งเหลือใช้ที่หามนำมาใช้ คิดเป็นร้อยละ 58.04 โดยเฉพาะสิ่งปฏิกูล เช่น อุจจาระ ขยะเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 78.8 การจัดการวัชพืชของเกษตรกรผู้นั้นในภาพรวมเกษตรกรส่วนใหญ่มีการจัดการวัชพืช คิดเป็นร้อยละ 58.36 โดยการใส่ปุ๋ยในปริมาณที่เหมาะสม ร้อยละ 90.4

การปฏิบัติเกี่ยวกับโรงเรือนและอุปกรณ์ พบว่า การเลี้ยงสัตว์ในภาพรวมเกษตรกรมีการปฏิบัติเกี่ยวกับโรงเรือน คิดเป็นร้อยละ 94.36 การ

ปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการมูลสัตว์ในภาพรวมเกษตรกรมีการปฏิบัติที่ดีในการจัดการมูลสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 85.9 โดยมีการปฏิบัติไม่ได้มูลสัตว์ส่งกลืนหมื่น ร้อยละ 92.1 การปฏิบัติเกี่ยวกับการทำเครื่องหมายหรือทำให้สัตว์ได้รับบาดเจ็บภาพรวมเกษตรกรมีการปฏิบัติที่ดี คิดเป็นร้อยละ 84.88 โดยเกษตรกรมีการปฏิบัติที่ดีดังนี้ ป้องกันอันตราย ลดการบาดเจ็บ ทำเฉพาะ ตัดเขา ตัดขา ตอน ร้อยละ 92.9 การปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาสัตว์ป่วยภาพรวมเกษตรกรมีการปฏิบัติที่ดี คิดเป็นร้อยละ 71.56 โดยมีการปฏิบัติที่ดีดังนี้ ป้องกันโรคสัตว์ได้ด้วยวัคซีน เวชภัณฑ์ และวิตามิน ร้อยละ 96.8 ส่วนรายการที่เกษตรกรไม่ปฏิบัติคือ จัดบันทึกผลิตภัณฑ์ที่ใช้ ปริมาณการใช้ และวิธีใช้ ร้อยละ 57.1 รองลงมาคือ ไม่ใช้ยาปฏิชีวนะ ร้อยละ 53.8 ตามลำดับ

การให้การสนับสนุนการปฏิบัติงาน พบว่า ในภาพรวมส่วนใหญ่การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 43.65 เท่านั้น โดยเฉพาะด้านข่าวสาร ร้อยละ 45.8 การสนับสนุนการปฏิบัติงานภาพรวมหน่วยงานอื่นๆ มีการสนับสนุนการปฏิบัติงานของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 33.18 และสนับสนุนระดับน้อย ร้อยละ 32.10 แบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้คือ ด้านเงินทุนมีการสนับสนุนจากเอกชนส่วนใหญ่ระดับปานกลาง ด้านความรู้สนับสนุนจากเอกชนในระดับปานกลาง ร้อยละ 39.5 ด้านวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนจากเอกชนระดับปานกลาง ร้อยละ 41.4 ด้านการตลาดสนับสนุนจากเอกชนระดับปานกลาง ร้อยละ 41.4 ด้านข่าวสารสนับสนุนจากเอกชนในระดับปานกลาง ร้อยละ 35.9 และด้านการให้บริการเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อสนับสนุนจากเอกชนในระดับปานกลาง ร้อยละ 45.1

ปัญหาอุปสรรค พบว่า เมื่อพิจารณาถึงประเด็นของปัญหาที่พบส่วนใหญ่ที่พบในระดับมากของเกษตรกรคือ นโยบายรัฐสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง ร้อยละ 35.2 ด้านวิธีปฏิบัติการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาคือในภาพรวมเกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านนี้ ร้อยละ 40.15 ดังนี้ เสียเวลาในการปฏิบัติตามขั้นตอนควบคุมป้องกันโรค ร้อยละ 42.6 รองลงมาคือ มีปัญหาน้อยด้านการเลี้ยงโค

พื้นเมืองภูเขาไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน ร้อยละ 42.0 กิจกรรมในหน้าที่เกษตรกรรมเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขามีกินไป ร้อยละ 38.3 และกิจกรรมที่ปฏิบัติมีความยุ่งยาก ร้อยละ 37.7 ตามลำดับ ด้านการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการสนับสนุนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.13 และต้องการสนับสนุนมาก ร้อยละ 31.12 โดยมีความต้องการตามลำดับดังนี้ การฝึกอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านการป้องกันกำจัดโรคและพยาธิ ร้อยละ 42.6 นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการได้รับความรู้ข่าวสารด้านการเลี้ยงโคพื้นเมืองอย่างต่อเนื่องในระดับ คิดเป็นร้อยละ 36.4 ด้านการสนับสนุนจากองค์กรอื่น พบว่า เกษตรกรต้องการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.03 โดยเฉพาะในระดับมากที่สุดนั้นเกษตรกรต้องการได้รับการยอมรับจากเกษตรกรในท้องถิ่น ร้อยละ 40.7

วิจารณ์

ประเด็นของปัญหาที่พบส่วนใหญ่ที่พบในระดับมากของเกษตรกรคือ นโยบายรัฐสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง ร้อยละ 35.2 ด้านวิธีปฏิบัติการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาในภาพรวมเกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านนี้น้อย คิดเป็นร้อยละ 40.15 ดังนี้ เสียเวลาในการปฏิบัติตามขั้นตอนควบคุมป้องกันโรค ร้อยละ 42.6 รองลงมาคือ มีปัญหาน้อยด้านการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน ร้อยละ 42.0 กิจกรรมในหน้าที่เกษตรกรรมเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขามีกินไป ร้อยละ 38.3 และกิจกรรมที่ปฏิบัติมีความยุ่งยาก ร้อยละ 37.7 ตามลำดับ ด้านการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการสนับสนุนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.13 และต้องการสนับสนุนมาก ร้อยละ 31.12 โดยมีความต้องการตามลำดับดังนี้ การฝึกอบรมความรู้เพิ่มเติมด้านการป้องกันกำจัดโรคและพยาธิ ร้อยละ 42.6 นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการได้รับความรู้ข่าวสารด้านการเลี้ยงโคพื้นเมืองอย่างต่อเนื่องในระดับ คิดเป็นร้อยละ 36.4 ด้านการสนับสนุนจากองค์กรอื่น พบว่า เกษตรกรต้องการใน

ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.03 โดยเฉพาะในระดับมากที่สุดนั้นเกษตรกรต้องการได้รับการยอมรับจากเกษตรกรในท้องถิ่น ร้อยละ 40.7

เกษตรกรมีปัญหาลุ่สรวคในการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.91 ซึ่งการที่เกษตรกรปฏิบัติตามแนวทางปศุสัตว์อินทรีย์มากขึ้น มีวิธีการ ขั้นตอน และเกี่ยวข้องกับความร่วมมือในด้านต่าง ๆ รวมทั้งต้องมีปัจจัยต้องสนับสนุนการปฏิบัติที่มากขึ้นก็ส่งผลให้เป็นปัญหาลุ่สรวคของเกษตรกรมากขึ้นตามไปด้วย

จำนวนวิธีติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีวิธีติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เฉลี่ย 0.97 วิธี ซึ่งการที่เกษตรกรมีวิธีติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มากขึ้นทำให้มีความรู้ความเข้าใจ เกิดความสะดวกรวดเร็วในการรับรู้ข่าวสาร สามารถได้รับการติดตามแนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหาลุ่สรวคได้อย่างทันต่อเหตุการณ์ลดความสูญเสียที่อาจจะเกิดขึ้น เป็นผลให้การปฏิบัติงานของเกษตรกรในการเลี้ยงโคพื้นเมืองตามแนวทางปศุสัตว์อินทรีย์ได้มากขึ้น

หนี้สิน จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีหนี้สิน เฉลี่ย 30,207.40 บาท มีความสัมพันธ์ และผลในเชิงลบกับการปฏิบัติงานของเกษตรกรในการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขา จากการที่เกษตรกรมีหนี้สินมาก และมีจำนวนโคพื้นเมืองภูเขาที่เลี้ยง เฉลี่ย 11.11 ตัว ถ้าพิจารณาอัตราการได้จากโคพื้นเมืองอาจไม่เพียงพอ เกษตรกรจึงไปทำงานอื่น ๆ ก็ส่งผลให้การปฏิบัติตามแนวทางปศุสัตว์อินทรีย์น้อยลง

จำนวนสมาชิกในครอบครัว จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ยมี 4.40 คน มีความสัมพันธ์ และผลในเชิงลบกับผล การปฏิบัติงานของเกษตรกรทั้งนี้เพราะการ เกษตรกรส่วนใหญ่มีพ่อบ้านเป็นแรงงานหลัก คิดเป็นร้อยละ 66.70 รองลงไม่มีแม่บ้านเป็นแรงงานหลัก คิดเป็นร้อยละ 10.50 มีจำนวนแรงงานที่เลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขา เฉลี่ย 0.86 คน ซึ่งในบางครัวเรือนจะปล่อยขึ้นเลี้ยงบนภูเขา และฝากเพื่อนบ้านช่วยดูแล ในขณะที่เกษตรกรต้องปฏิบัติตามหลัก

วิชาการ และวิธีปฏิบัติตามแนวทางปศุสัตว์อินทรีย์ แต่สมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรที่เลี้ยงโคพื้นเมือง ภูเขาไม่มีความรู้ และเข้าใจวิธีปฏิบัติจึงประสบปัญหาในการจัดการเลี้ยง นอกจากนั้นสมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ ไม่ได้มีส่วนช่วยในฟาร์มแต่กลับจะเป็นภาระที่พ่อบ้านต้องมีภาระรับผิดชอบในครอบครัวมากขึ้น จึงส่งผลการปฏิบัติงานของเกษตรกรตามแนวทางปศุสัตว์อินทรีย์โดยรวมจึงต่ำลง

ความต้องการ จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีความต้องการในการเกี่ยวกับการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.90 มีความสัมพันธ์ และผลในเชิงลบกับผลการปฏิบัติตามแนวทางปศุสัตว์อินทรีย์ของเกษตรกร ทั้งนี้หากภาครัฐ และองค์กรอื่นๆ ไม่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้มากขึ้น เกษตรกรก็จะขาดแรงจูงใจส่งผลให้การเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาตามแนวปศุสัตว์อินทรีย์น้อยลง

สรุป

สภาพทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และภูมิศาสตร์ พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่เฉลี่ย 10.18 ไร่ ใช้เลี้ยงโคพื้นเมืองน้อยกว่า 5 ไร่ รายได้ต่อปีจากการทำนา 5,000-20,000 บาท ส่วนยางพารามากกว่า 60,000 บาท จากการเลี้ยงโค 6,000-19,000 บาท จากแหล่งอื่นๆ 20,000-30,000 บาท รายจ่ายต่อปีในครัวเรือน 4,000-12,000 บาท ใช้เพื่อลงทุนประกอบอาชีพ 8,000-20,000 บาท และมีหนี้สิน 6,000-10,000 บาท สภาพการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขา ใช้แรงงานน้อยที่สุด 1 คน เลี้ยงมาแล้วไม่เกิน 6 ปี มีโคพื้นเมือง 10-17 ตัวต่อครัวเรือน ราคา 50 บาท/กก.

ทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคพื้นเมือง พบว่า เกษตรกรมีทัศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงโคพื้นเมือง ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาคือ ความพร้อมของครอบครัวมีปัญหาน้อยที่สุด ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ในระดับมากคือ นโยบายรัฐสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง ไม่มีการอบรมความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารการเลี้ยงโคพื้นเมืองอย่างต่อเนื่อง

และขาดตลาดรองรับผลผลิตจากฟาร์มเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขา ตามลำดับ วิธีปฏิบัติการเลี้ยงโคพื้นเมืองภูเขาเกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านนี้น้อย

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้ของการเลี้ยงโคภูเขาเป็นโคอินทรีย์ พบว่า ร้อยละ 51 เกษตรกรไม่ปฏิบัติตามการจัดทำแผนระบบอินทรีย์ของโคพื้นเมืองเสนอต่อคณะกรรมการปศุสัตว์อินทรีย์ที่หน่วยงานราชการรับรอง ไม่ปรับความเป็นกรด-ด่าง และธาตุอาหารพืชให้ถูกต้อง ไม่มีการเลี้ยงสัตว์ในแปลงที่ได้รับรองว่าผลิตโดยระบบเกษตรอินทรีย์ และซื้ออาหารจากแหล่งอื่นต้องมีเอกสารรับรองว่าผลิตภายใต้ระบบเกษตรอินทรีย์ ส่วนที่เหลือเกษตรกร 49 นั้นมีการปฏิบัติตามระบบการผลิตโคอินทรีย์ของกรมปศุสัตว์

เอกสารอ้างอิง

- สุทธิพงศ์ อริยะพงษ์สวรรค์, ประสาน ตั้งควัฒนา, เวชสิทธิ์ โทบุราณ และอดิศักดิ์ สังข์แก้ว. 2548. การศึกษาสถานภาพองค์ความรู้และศักยภาพการผลิตโคพื้นเมืองของเกษตรกรรายย่อยภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- สำเริง จันทรสวรรณ และสุวรรณ บัวทวน. 2537. สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. คณะมนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2548. มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ มกษ. 9000 – 2548 เกษตรอินทรีย์ เล่ม 2 : ปศุสัตว์อินทรีย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครพนม. 2551. รายงานผลปฏิบัติงานประจำปี 2551. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนครพนม อ.เมือง จ.นครพนม
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2548. มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร

แห่งชาติ เกษตรอินทรีย์ เล่ม 2: ปศุสัตว์
อินทรีย์ (มกอช. 9000 เล่ม 2-2548)

FAO and WHO. 2005. Codex Alimentations
Commission, 28th Session, FAO, Rome.